

Terorismus: definice a podoby

Bakalářská práce

Studijní program: B7507 – Specializace v pedagogice
Studijní obory: 6107R023 – Humanitní studia se zaměřením na vzdělávání
7507R036 – Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání
Autor práce: **Michal Zaplatílek**
Vedoucí práce: Mgr. Ing. Martin Brabec, Ph.D.

Terrorism: Definition and Forms

Bachelor thesis

Study programme: B7507 – Specialization in Pedagogy
Study branches: 6107R023 – Humanities for Education
7507R036 – English for Education

Author: **Michal Zaplatílek**
Supervisor: Mgr. Ing. Martin Brabec, Ph.D.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Michal Zaplatílek
Osobní číslo: P15000398
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obory: Humanitní studia se zaměřením na vzdělávání
Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání
Název tématu: Terorismus: definice a podoby
Zadávací katedra: Katedra filosofie

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Tato bakalářská práce se bude zabývat rozbořem různých definic, podob terorismu a jejich komparací. V první části rozebere rozdílné definice terorismu. V druhé části představí rozdílné pohledy na terorismus, a to z dvou hledisek: deskriptivně-explanačního a normativního. V třetí závěrečné části práce se provede shrnutí dosavadních poznatků a komparace pohledů na terorismus. Student se bude v průběhu příprav a vypracování řídit metodickými a organizačními pokyny vedoucího práce.

Metody: práce s literaturou (odborné články a knihy a následná komparace literatury)

PROHLÁŠENÍ

Byl jsem seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že texty tištěné verze práce a elektronické verze práce vložené do IS STAG se shodují.

PODĚKOVÁNÍ:

Tímto bych rád poděkoval svému vedoucímu práce, Mgr. Ing. Martinu Brabcovi Ph.D., za jeho odbornou pomoc, cenné rady a poskytnuté materiály, které mi pomohly při zpracování bakalářské práce.

ANOTACE

Bakalářská práce s názvem Terorismus: definice a podoby se zabývá obecnou charakteristikou terorismu. Hlavním cílem práce je rozdělení terorismu na jednotlivé podskupiny a jejich následné objasnění, a zároveň vysvětlení normativní stránky terorismu.

KLÍČOVÁ SLOVA

Terorismus, terorista, motivace, média

Title

Terrorism: Definition and Forms

Annotation

This bachelor thesis called Terrorism: Definitions and Forms deals with general characteristics of terrorism. The main aim of the thesis is to divide terrorism into individual subgroups and their subsequent clarification, and also to explain the normative aspect of terrorism.

Keywords

Terrorism, terrorist, motivation, media

OBSAH

ÚVOD	10
1 POJEM TERORISMUS A JEHO VYMEZENÍ	11
1.1 PŮVOD A ETAPY TERORISMU	12
1.1.1 Vlny terorismu	12
1.1.1.1 První vlna terorismu - anarchistický terorismus (1870 – 1914).....	12
1.1.1.2 Druhá vlna - separatistický terorismus (1918 – 1959).....	13
1.1.1.3 Třetí vlna - mezinárodní terorismus (1960 – 1990).....	13
1.1.1.4 Čtvrtá vlna - superterorismus (1990 – současnost)	14
1.1.2 Rozdíl mezi tradičním a novým terorismem podle Strassnera (2003).....	17
1.2 MOTIVACE A DĚLENÍ TERORISMU	18
1.2.1 Politický terorismus.....	18
1.2.1.1 Pravicový terorismus.....	18
1.2.1.2 Levicový terorismus	19
1.2.2 Nacionálněseparatistický terorismus	19
1.2.3 Environmentální terorismus	20
1.2.4 Náboženský terorismus.....	20
1.2.5 Monotematický terorismus	21
1.2.6 Psychopatický terorismus	21
1.2.7 Kriminální terorismus	21
1.3 STRUKTURA TERORISTICKÝCH ORGANIZACÍ	22
1.4 KULTURNÍ VLIV	23
1.4.1 Rozdělení světa na 8 různých civilizací dle Huntingtona	24
1.5 MÉDIA A JEJICH VLIV NA TERORISMUS	25
1.6 TERORISMUS A JEHO VLIV NA PSYCHIKU PŘÍMO NEZÚČASTNĚNÝCH OSOB	27
1.6.1 Smrt blízkého	27
2 PROFIL TERORISTY	28
2.1 VŠEOBECNÉ RYSY	28
2.2 NEJČASTĚJŠÍ MOTIVY	28
2.3 DĚLENÍ TERORISTŮ	30
2.3.1 Vůdci	30
2.3.2 Aktivní vykonavatelé.....	30
2.3.3 Idealisté.....	31
2.4 PŘÍČINY NENÁVISTI ISLÁMSKÝCH TERORISTŮ VŮČI ZÁPADNÍ CIVILIZACI	31
3 ZÁVĚR.....	35
4 POUŽITÁ LITERATURA	36

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Rozdíl mezi tradičním a novým terorismem podle Strassnera	17
--	----

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Počet teroristických útoků na světě v letech 1970 – 2015	16
Obrázek 2 Počet teroristických útoků v jednotlivých regionech v letech 1970 - 2015	16

SEZNAM ZKRATEK

atd - a tak dále

ARM - Animal Rights Militia

AUC - Autodefensas Unidas de Colombia

ELN - Ejército de Liberación Nacional

EOKA - Ethniki Organosis Kypriou Agoniston

ETA - Euskadi Ta Askatasuna

EU – European Union

FARC - Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia

FLN - Front de Libération Nationale

FNLA - Frente Nacional de Libertação de Angola

FRELIMO - Frente de Libertação de Moçambique

IRA - Irská republikánská armáda

ISIL - Islamic State of Iraq and the Levant

LFOP - Lidová fronta za osvobození Palestiny

MDATF - Militant Direct Action Task Force

MRLA - Malayan National Liberation Army

NATO - North Atlantic Treaty Organization

OOP - Organizace pro osvobození Palestiny

PAIGC - African Party for the Independence of Guinea and Cape Verde

PIJ - Palestinský islámský džihád

RAF - Rote Armee Fraktion

tzn - to znamená

tzv - takzvaně

USA – United States of America

WTC - World Trade Center

ZANLA - Zimbabwe African National Liberation Army

ZIPRA - Zimbabwe People's Revolutionary Army

ÚVOD

Dnešní globalizovaný svět založený na technologiích, informatice a dopravě s sebou přináší velké množství bezpečnostních rizik. Mezi tato rizika lze zahrnout extremismus, organizovaný zločin a terorismus.

Terorismus je pojem, se kterým se setkáváme téměř denně v hromadných sdělovacích prostředcích. Média se dnes doslova předhánějí ve zprávách o teroristických útocích. Slyšíme o teroristických akcích v různých částech světa, sledujeme reportáže z míst útoků a rozhovory s lidmi, kteří tyto útoky přežili, pak sledujeme komentáře a analýzy odborníků k této problematice. Je to jeden z hlavních celosvětových problémů dnešní doby. Dříve se terorismus týkal jen určitých lokalit, dnes je tímto problémem ohrožena nebo zasažena podstatná část světa, a to na všech kontinentech. Terorismus byl dříve záležitostí jednotlivců nebo malých skupin, dnes existují rozsáhlé teroristické organizace, skládající se z mnoha buněk a operující v různých zemích světa. Původní teroristické útoky byly vedené proti vládním představitelům, státním úředníkům a policistům, dnešní teroristé útočí proti civilnímu obyvatelstvu. Současný náboženský nebo politický terorismus ukazuje, že těmito útoky lze dosáhnout řady cílů v oblasti politické, sociální, ekonomické.

Cílem této bakalářské práce je v první části seznámit s pojmem terorismus, jeho původem a etapami novodobého terorismu, dále s motivací a dělením teroristických skupin, s kulturním vlivem a negativní úlohou médií. V druhé části se věnuji psychologickému profilu teroristy, zde se zaměřím na všeobecné rysy a motivaci teroristy, osobnostní typy teroristů, psychologické procesy, které vedou k formování mysli teroristy, a důvody nenávisti islámských teroristů vůči západní kultuře.

1 POJEM TERORISMUS A JEHO VYMEZENÍ

Terorismus je dnes velmi často skloňovaný termín a fenomén dnešní doby. Ale je to skutečně tak? Při pohledu do historie zjistíme, že terorismus má dlouhou tradici a není fenoménem 21. století, jak by se na první pohled zdálo. Nejdříve se ale podívejme na samotný pojem terorismus. Původ lze odvodit z latinského slova *terrere* (vyvolávat strach, vyděsit) a v novodobém politickém písemnictví se objevuje od roku 1793 v souvislosti s Velkou francouzskou revolucí. Tehdy šlo o vládní způsob potlačování zastánců monarchie, v historii známý jako jakobínský teror.

Dnešní vymezení pojmu je jiné, mnohem obecnější. Definic je mnoho, ale shodují se v tom, že se jedná o použití násilí, zpravidla proti nezúčastněným osobám, s cílem protivníka zastrašit, a dosáhnout tak politických, ideologických a náboženských cílů. Základní mechanismus teroru je obsažen ve starém čínském přísloví: „*Zabij jednoho a postrašíš deset tisíc.*“¹ Z citace je patrné, že cílem je zaútočit na psychiku co největšího počtu lidí a co nejvíce jí otrástit. Lidé pak snadněji mění své postoje a chování. Oběti teroristických útoků slouží jako prostředek k vydírání a nátlaku na určité osoby nebo skupiny osob. A v tom spočívá amorálnost tohoto násilí.

Cílem dnešního terorismu je však nejenom společnost vyděsit, ale i ji dlouhodobě paralyzovat (v případě útoku velkého rozsahu nebo útoku na vládní nebo ekonomické centrum), a dosáhnout tak významné politické změny. Součástí terorismu jsou i kriminální zločiny, jako například nelegální opatřování zbraní, výroba výbušných zařízení, vraždy, vydírání, krádeže a vyhrožování násilím. Od klasického organizovaného zločinu se však liší tím, že cílem zde není finanční zisk.

Vzhledem k tomu, že dnes používané zbraně teroristů jsou mnohem ničivější než v minulosti a četnost útoků ve světě je stále větší, je tento problém zařazován mezi současné hlavní globální problémy lidstva vedle problémů ekologických, ekonomických, energetických či vojenských. V minulosti bylo množství lidí zabitých při teroristických útocích počítáno na jednotky či desítky, dnes se počítají nejen v desítkách a stovkách, ale můžeme mít obavy i o tisíce potenciálních obětí. Materiální škody jsou také mnohonásobně vyšší, od milionů až po miliardy dolarů. Na tuto situaci řada zemí reagovala vytvořením speciálních jednotek určených k boji proti terorismu, zpřísněním trestů za teroristické činy, zvýšenou kontrolou hraničních přechodů, sledováním aktivit podezřelých skupin a jednotlivců, výměnou zpravodajských informací mezi

¹ Světový terorismus: encyklopedie. Praha: Svojtka & Co., str. 11.

tajnými službami. Takto se podařilo řadě útoků zabránit, ale k úplné eliminaci terorismu to nevede. Není to ani možné, nelze podchytit vše. A stejně jako my se učíme bojovat proti teroristům, učí se i oni tomu, jak být pro nás co nejdéle neviditelným.

1.1 Původ a etapy terorismu

Terorismus má dlouhou historii, jeho počátky sahají až do starověku. S projevy terorismu se lidé potýkali už ve starověkém Římě, jednak ze strany aristokratických nepřátel uvnitř impéria, kteří usilovali o život císaře, a jednak ze strany vnějších nepřátel. Ti útočili zejména na vysoké úředníky spravující podmaněná území. Teror se ale objevoval i při válečných taženích armád a byl zaměřený proti bezbrannému obyvatelstvu. Tuto formu používali ve starověku Římané i ve středověku křižácká vojska.

Do povědomí západní společnosti se terorismus dostává v souvislosti s Velkou francouzskou revolucí, kde má ale podobu státního terorismu namířeného proti rojalistům, nicméně často byl i zneužíván k vyřizování účtů mezi nepřáteli.²

1.1.1 Vlny terorismu

V novodobé historii můžeme zaznamenat několik vln terorismu, pokaždé s jinými projevy.

1.1.1.1 První vlna terorismu - anarchistický terorismus (1870 – 1914)

První vlna terorismu souvisí se vznikem anarchismu, extrémně levicového hnutí, jehož cílem je nastolení nové formy uspořádání společnosti, založené na absolutní rovnosti a svobodě všech lidí, bez omezení ze strany státu, bez vlády a zákonů. Podle anarchistů je třeba v lidech probudit energii, a to buď propagandou, anebo násilím.

Za jednoho ze zakladatelů revolučního anarchismu je považován Rus Michail Bakunin. Ten inicioval vznik první anarchistické skupiny v Rusku Vůle lidu, která v roce 1881 úspěšně provedla bombový atentát na cara Alexandra II. Cílem bylo vyvolat chaos a následné povstání lidu, to se však neuskutečnilo. Anarchismus získával sympatie po celé Evropě a postupně se rozšířil do řady zemí – Francie, Itálie, Španělska, Spojených států amerických, Srbska. Pro své cíle a metody byl velmi nebezpečný vládám řady zemí. Anarchisté byli ochotni za své cíle položit i životy.

Většinou šlo o atentáty na hlavy státu nebo vysoké vládní činitele. Tato vlna terorismu vyvrcholila atentátem na arcivévodu Františka Ferdinanda v roce 1914. Útok provedla

² RAPOPORT, David C. The Four Waves of Modern Terrorism, dostupné z: <http://international.ucla.edu/media/files/Rapoport-Four-Waves-of-Modern-Terrorism.pdf>

nacionálně extrémistická anarchistická skupina pod jménem Černá ruka. Ta stála za řadou útoků na rakouské vládní budovy v Bosně, kterou chtěli Srbové získat pro sebe. Atentát byl sice úspěšný, ale spiklenci byli brzy dopadeni a uvězněni. Podezření padlo na Srbsko. Rakousko to později využilo jako záminku pro vyhlášení války Srbsku, což následně vedlo ke vzniku první světové války.³ Tím byla ukončena první vlna terorismu.⁴

1.1.1.2 Druhá vlna - separatistický terorismus (1918 – 1959)

První a druhá světová válka odstartovala postupný rozpad koloniální soustavy. Vliv evropských zemí po devastujících válkách silně v koloniích klesal, prohlubovaly se zde problémy a sílily nacionalistické a národně osvobozenécké myšlenky. Kolonie usilovaly zpočátku o vyšší míru autonomie, té se jim většinou nedostalo, a tak začala vznikat separatistická hnutí, jejichž konečným cílem bylo osamostatnit se na mateřských zemích. Zvolili k tomu cestu terorismu. S brutální vlnou terorismu se potýkali v 50. letech 20. století Francouzi v Alžírsku. Muslimský národně osvobozenécký boj zde vedla Fronta národního osvobození (FLN). Do podobné situace se dostali Britové na Kypru, kde proti nim povstala Národní organizace kyperských bojovníků (EOKA), v Malajsii bojovali s komunistickou teroristickou organizací Osvobozenou armádou malajské rasy (MRLA), v Keni se potýkali s tajnou organizací Mau – Mau, v Rhodesii (Zimbabwe) s organizacemi ZIPRA (Zimbabwská lidová revoluční armáda) a ZANLA (Zimbabwská africká národně osvobozenécká armáda). Portugalci sváděli boje v Angole s Národní frontou pro osvobození Angoly (FNLA), v Guineji s Africkou stranou za nezávislost Guineje a Cape Verde (PAIGC), v Mosambiku s Mosambickou osvobozenou frontou (FRELIMO). Jejich teroristické útoky měly podobu pumových atentátů, útoků se střelbou, mučení a vraždění civilistů, přepadávání policejních stanic, bombových útoků na silnicích nebo železnicích.

Takto se rozhořely boje v koloniích, na jejichž konci bylo vyhlášení nezávislosti a vznik samostatných států. Teroristické skupiny byly buď zničeny, nebo se po vyhlášení samostatnosti rozpadly, anebo se transformovaly do politických hnutí. Tak byla ukončena druhá vlna terorismu.⁵

1.1.1.3 Třetí vlna - mezinárodní terorismus (1960 – 1990)

Tuto vlnu terorismu napomohla odstartovat zjištění v souvislosti s válkami v Koreji a Vietnamu. Ukázalo se, že je možné porazit technicky dobře vyzbrojenou armádu pomocí

³ Světový terorismus: encyklopedie. pozn. 1

⁴ RAPOPORT, D. C. pozn. 2

⁵ RAPOPORT, D. C. pozn. 2

malých ozbrojených skupin. Pod tímto vlivem vznikaly zejména v západním světě nové teroristické organizace. Jednalo se o marxisticky orientované teroristické skupiny jako například Rudé brigády v Itálii, RAF (Frakce Rudé armády) v Německu, Přímá akce ve Francii. Tyto organizace usilovaly o destabilizaci politických systémů ve svých zemích a byly silně podporované komunistickými zeměmi. Dále to byly separatistické organizace, mezi které patřily baskická ETA (Baskicko a svoboda), která usilovala o vyhlášení samostatného státu nezávislého na Španělsku, nebo irská IRA (Irská republikánská armáda), usilující o odchod Britů ze Severního Irska. Jejich útoky měly podobu únosů a vražd politiků a průmyslníků, atentátů na vládní představitele, napadání diplomatických a vojenských objektů, odpalování náloží ve městech, na letištích a vlakových nádražích. Často se dopouštěly různých forem vydírání vlád, od propuštění vězněných spolubojovníků po politické požadavky.⁶

Mimo Evropu byly nejznámějšími organizacemi OOP (Organizace pro osvobození Palestiny), Fatah (Palestinské národně osvobozené hnutí), LFOP (Lidová fronta za osvobození Palestiny) a Hizballáh (Strana Alláhova), podporované řadou arabských zemí. Jejich snahou bylo ustavení Palestinského státu a zničení státu Izrael. Některé z těchto organizací vedly útoky nejen v Izraeli, ale přesahovaly rámec svého regionu a prováděly své akce i v jiných zemích Blízkého východu, a dokonce i v evropských zemích, které měly pomoci vyvinout nátlak na Izrael a donutit ho k určitým ústupkům. Do povědomí západních zemí se některé tyto organizace dostaly především prostřednictvím únosů letadel s turisty nebo únosy a vraždami izraelských turistů a sportovců. Za jejich akcemi většinou byly politické požadavky (propuštění spolubojovníků vězněných v Evropě či Izraeli či změna politiky některých zemí). Typickým znakem tohoto období byla častá vyjednávání s únosci o podmínkách propuštění, která končila buď smrtí unesených, anebo útoky speciálních vojenských jednotek na teroristy, které končily smrtí únosců, a leckdy i unesených lidí. Tato vlna terorismu byla později z velké části eliminována, a to v důsledku zničení těchto skupin, vyšší ochranou letišť, diplomatických a vojenských objektů a uzavřením dohod mezi Palestinci a Izraelci o zřízení palestinských autonomních územích.⁷

1.1.1.4 Čtvrtá vlna - superterorismus (1990 – současnost)

Pro tuto vlnu je typické jednak pokračování pravicového terorismu a mezinárodního terorismu, ale přidává se nový prvek, a tím je náboženský terorismus. Pro pravicové teroristy je zpravidla charakteristické to, že se chtějí vyhnout publicitě a jejich akce mají často podobu

⁶ RAPOPORT, D. C. pozn. 2

⁷ RAPOPORT, D. C. pozn. 2

eskader smrti, při nichž dochází k likvidaci nepohodlných osob. S tímto jevem je možné se setkat v Irsku, Turecku, Španělsku a jihoamerických zemích. Náboženský terorismus souvisí s rozmachem islámského fundamentalismu, a to jak sunnitského, tak šíitského. Spojuje je nenávisť vůči Západu, křesťanům a bezvěrcům. Kromě útoků proti Izraeli a západním zemím dochází také k teroristickým útokům v samotných muslimských zemích. Za většinou akcí jsou šíitské skupiny, podporované Íránem, snažící se rozvracet vlády na Blízkém východě. Za svého úhlavního nepřítele považují Saudskou Arábii a její vládnoucí rod Saudů, který reprezentuje ortodoxní variantu sunnitského islámu, wahhábismus.

S novou vlnou přišly i další výrazné změny. První se týkala metod. Teroristé už nechtějí zůstat v anonymitě, ale naopak jim jde o publicitu. O svých operacích informují média (televize, noviny) a nahrávají videa na internet. To vše proto, aby veřejnost a vlády jednotlivých zemí věděly, že právě oni stojí za útokem. Jde o určitou formu jejich prezentace, o divadlo, jehož cílem je vyvolat strach mezi lidmi. Jejich akce provádí šahídy (mučedníci), jde tedy o sebevražedné útoky. Šahídy se stávají často mladí muži, ale i ženy a občas i děti. Teroristé dnes nemají žádné požadavky, což znamená, že je zbytečné pokoušet se s nimi vyjednávat, není o čem.

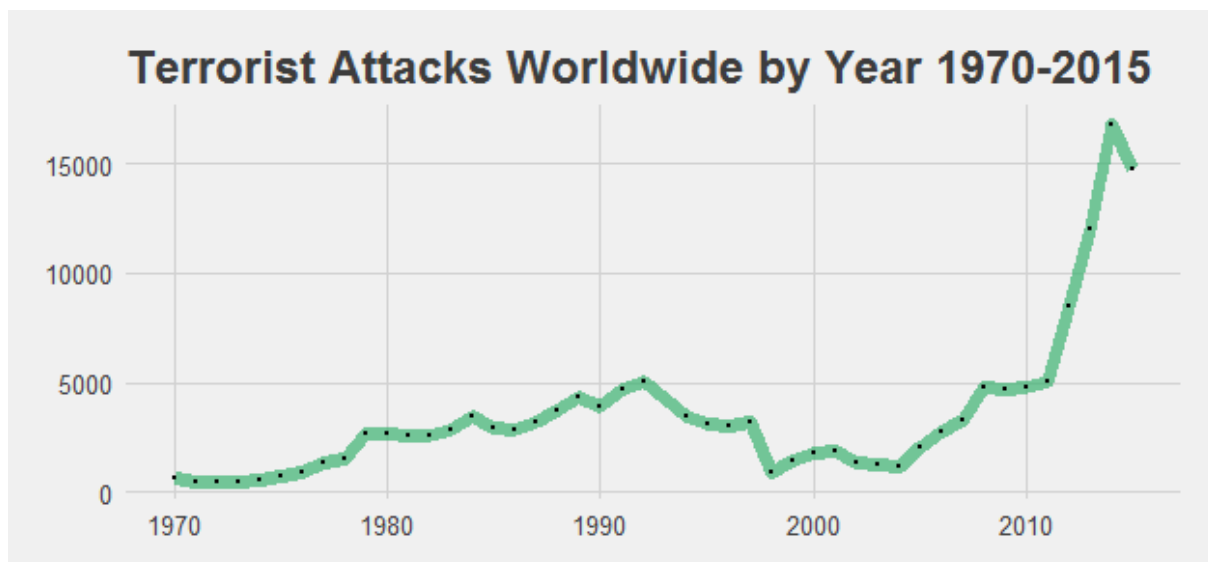
Druhá změna se týká samotných útoků. Teroristé už neútočí na politiky a vládní objekty, protože u nich je posílena bezpečnost, ale vybírají si náhodné objekty s větší koncentrací lidí (autobusy, divadla, obchodní domy, hotely, ...). Prevence je nemožná, nelze chránit vše.

Třetí změna se týká zbraní sloužících k útokům. Teroristé nepoužívají už jen klasické nálože a střelné zbraně, ale i sebevražedné vesty, automatické naváděcí zbraně, softwarové útoky na vybraná centra (banky, státní úřady, vojenské a energetické objekty), ale usilují o získání biologických a chemických zbraní. Objevují se i obavy, aby teroristé nezískali tzv. špinavé bomby (klasická trhavina doplněná o radioaktivní izotopy – kobalt 60, cesium 137, plutonium 238).

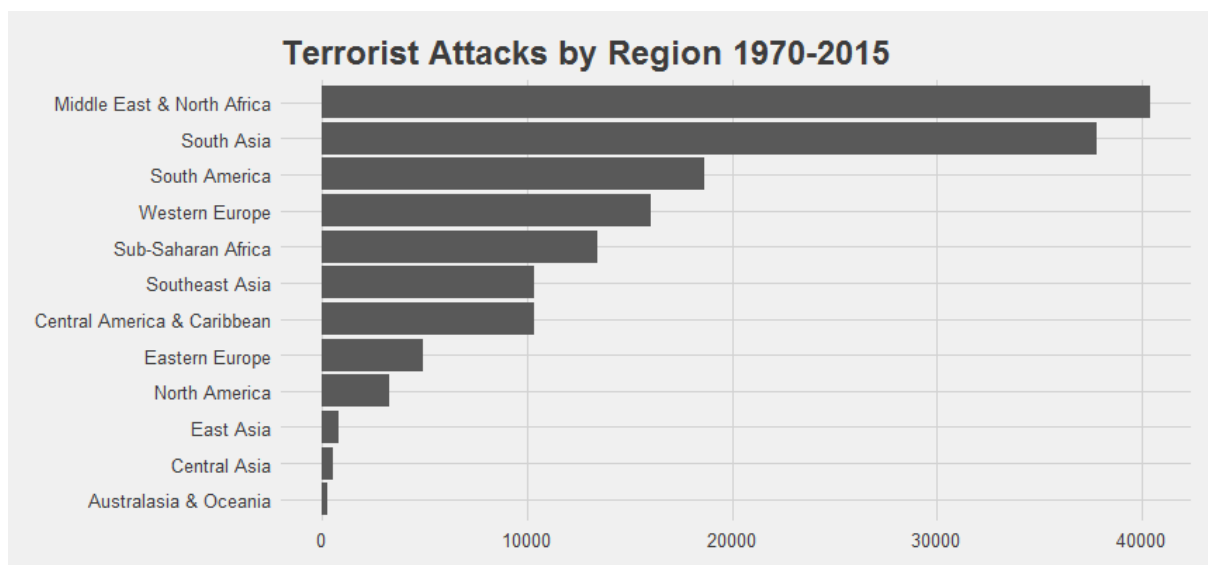
Mezi nejznámější nové organizace patří Hamás (Hnutí islámského odporu), Al-Káida (Základna), ISIL (Islámský stát v Iráku a Levantě), PIJ (Palestinský islámský džihád), Óm šinrikjó (Nejvyšší pravda).

Tato vlna terorismu byla odstartovaná výbuchem před administrativní budovou v Oklahoma City v USA roce 1995 (168 mrtvých) a útokem japonské náboženské sekty Óm šinrikjó v tokijském metru nervově paralytickým plynem sarinem (12 mrtvých). Hlavní útok provedla organizace Al-Káida v roce 2001. Šlo o útok na WTC a Pentagon za pomoci únosu dopravních letadel, které sebevražední teroristé navedli do těchto budov (2996 mrtvých). Západní země pak

vyhlásily válku proti terorismu. Následovaly další útoky - Madrid 2004 (191 mrtvých), Beslan 2004 (330 mrtvých), Londýn 2005 (52 mrtvých), Bombaj 2008 (166 mrtvých), Tunisko 2015 (38 mrtvých), Egypt 2015 (224 mrtvých), Paříž 2015 (130 mrtvých), ... Vše vyvrcholilo založením a rozšiřováním teroristického Islámského státu na části území Iráku a Sýrie, se kterým vede západní koalice, Rusko a další země válku ještě dnes.

Obrázek 1: Počet teroristických útoků na světě v letech 1970 – 2015⁸

Obrázek 2 Počet teroristických útoků v jednotlivých regionech v letech 1970 - 2015⁹

⁸ <https://susanli2016.github.io/Terrorist-Attack/>

⁹ <https://susanli2016.github.io/Terrorist-Attack/>

1.1.2 Rozdíl mezi tradičním a novým terorismem podle Strassnera (2003)

	Tradiční terorismus	Nový terorismus
Organizace	Určitelná	Méně určitelná
Forma organizace	Zpravidla hierarchická	Spíše lineární
Operační kvalita	Střední profesionalizace	Plná profesionalizace
Síla skupiny a rekruční potenciál	Malá až střední síla, omezený rekruční potenciál	Individuum nebo malá skupina, vysoký rekruční potenciál
Operační území	Regionální nebo národní	Mezinárodní
Operační cíle	Předvídatelné a identifikovatelné	Špatně předvídatelné a identifikovatelné
Oběti a jejich počet	Vybrané, malé počty	I nevybrané s možností velkého počtu
Kvantitativní rozměr hrozby	Omezený vztah k efektu a následkům	Vzrůstající vztah k efektu a následkům
Intelektuální motivace k veřejnému přihlášení	Vysoká	Ubývající
Spojení s organizovanou kriminalitou	Relativně malé	Intenzivní
Možnosti financování	Malé (závislé na únosech, vydírání)	Velké (přístup k mezinárodním zdrojům obchodu)

Tabulka 1: Rozdíl mezi tradičním a novým terorismem podle Strassnera¹⁰

¹⁰ STRASSNER, Alexander. Die dritte Generation der „Roten Armee Fraktion“: Entstehung, Struktur, Funktionslogik und Zerfall einer terroristischen Organisation.

1.2 Motivace a dělení terorismu

Terorismus může teoreticky probíhat a být motivován mnoha různými okolnostmi a zaobírat se různými vytyčenými cíli. Z těchto důvodů se dá položit hned několik otázek při jeho klasifikaci.

- Jedná se o akt politicky motivovaný?
- Je uskutečňován pod záštitou státní autority?
- Jaká je míra napojení na větší organizaci nebo síť?
- Jaký je rozsah organizace a plánování?
- Je ospravedlněn na náboženském nebo etickém základě?
- Je zaměřen na lidi nebo symbolické cíle?
- Jaký druh lidí je zasažen?¹¹

Když si na tyto otázky odpovíme, můžeme pak jednoduše utvořit klasifikaci jednotlivých motivací. Odpovědi na tyto otázky se mohou být často odlišné, proto se dá terorismus rozdělit na nespočet různých typů. Obecným pravidlem je, že každý typ terorismu je poháněn motivací.

1.2.1 Politický terorismus

Za politickým terorismem stojí politický program nebo ideologie, která má pomoci teroristickým činům k jejich dosažení. Politický terorismus můžeme rozdělit na pravicový a levicový. Pravicový politický terorismus ohrožuje demokracii snahou o institucionalizaci nerovnosti, zejména na základě rasového, společenského či etnického původu. Do této kategorie se zahrnuje (neo)nacismus, (neo)fašismus, extremistický nacionalismus a rasismus. Dále se projevuje znaky romofobie, antisemitismu, islamofobie, antiimigrantských postojů, antikomunismu, odporu proti levici a homofobií. Levicový politický terorismus vychází z různých směrů marxistické ideologie. Zastává teorii třídního boje a práva tzv. utlačovaných tříd na odpor. Projevuje se zejména odporem proti parlamentní demokracii, nekritickým odporem proti globalizaci (například proti EU) a antiamerikanismem.¹²

1.2.1.1 Pravicový terorismus

Pravicový terorismus je velice rozmanitým proudem, který sahá od (neo)nacismu a (neo)fašismu přes útoky motivované na základě rasismu až k jevům, jako jsou antikomunismus, xenofobie a „bílý terorismus“. Vzhledem k různorodosti této ideologie může

¹¹ FORST, Brian. Terrorism, crime, and public policy. New York: Cambridge University Press, 2009.

¹² FILIPEC, Ondřej. Fenomén terorismus: česká perspektiva. str. 26 – 27.

pravicový extremismus vzejít ze skupin extremistů, kteří hájí zájmy společnosti a „spořádaných občanů“ proti „příživníkům a parazitům“.¹³

Jedná se tedy o skupiny, které se vymezují proti menšinám jak rasovým, tak národnostním. Tyto skupiny můžeme najít téměř v každém státě. Málodky se ale stává, že by stupeň násilí přerostl v organizované teroristické útoky. Pokud se tak ale stane, hovoříme o tzv. „domácím terorismu“ (homegrown terrorism), který je pravděpodobnější ve společnostech s velkým množstvím přistěhovalců.¹⁴

Typickým příkladem pravicového terorismu může být Franz Fuchs, rakouský xenofobní terorista, který působil v 90. letech. Specializoval se na konstrukce a následné rozesílání výbušných zařízení, například v podobě poštovních bomb. Mezi jeho útoky patří například výbuch bomby v bilingvální škole, který utrhл policistovi obě ruce, nebo útok na Romy ve městě Oberwart s nápisem potvrzujícím jeho xenofobní smýšlení – „Romové zpět do Indie“.

1.2.1.2 Levicový terorismus

Stejně jako u terorismu pravicového je i levicový terorismus ideově poměrně široký. Jeho hlavním proudem je však snaha o naplnění myšlenek Vladimíra Iljiče Lenina a Karla Marxe. Levicový terorismus je často slučován s revolučními hodnotami, myšlenkou a cílem svrhnout kapitalistický systém. Snahou levicových teroristů je distancování se od tržního hospodářství a demokratického zřízení. Nepokoje a násilí ospravedlňují budováním lepšího společenského zřízení a obecněji revolucí.

Ve 40. letech 19. století se zrodil na základě myšlenek Mikhaila Bakunina a Sergeje Nachajeva směr, dnes nazývaný jako anarchismus. Tito jmenovaní jedinci založili v Rusku teroristickou organizaci Vůle lidu, která provedla úspěšný atentát na cara Alexandra II. Ten inspiroval nacionalistická a levicová hnutí jak v Evropě, tak ve Spojených státech.

O levicovém terorismu můžeme mluvit jako o jednom z nejvýznamnějších směrů terorismu 20. století, většinou se vyskytujícím mimo komunistické systémy.

1.2.2 Nacionálněseparastický terorismus

Nacionálněseparastický terorismus se řadí pod terorismus pravicový a je motivovaný nacionalismem a bojem za sebeurčení národa. Často bývá označován jako „národně osvobozenecský boj“ proti nadvládě a útisku ze strany koloniální vlády. V minulosti se to tedy netýkalo pouze bývalých kolonií, které usilovaly o nezávislost, ale též územních celků

¹³ FILIPEC, O., pozn. 12, str. 27

¹⁴ FILIPEC, O., pozn. 12, str. 27

s různorodou identitou obyvatel v rámci některých států. V evropském měřítku tak můžeme mluvit například o Severním Irsku, Katalánsku nebo Baskicku.¹⁵

1.2.3 Environmentální terorismus

Environmentální terorismus je charakterizován jako forma levicového terorismu směřující k ochraně životního prostředí. Environmentální terorismus těží z nedostatků kapitalismu a jeho nedokonalé regulace.¹⁶ Útoky environmentálních terorismů připomínají spíš jakousi formu vandalismu zaměřenou na záměrné poškozování či ničení techniky (defekty pneumatik, sypaní písku do nádrží buldozerů, až po „tree skipping“ – zarůstání kovových předmětů do stromů ve snaze o zranění lesníků).

Ekoterorismus byl dříve nejrozšířenější v Kanadě a dal zde vzniku mnoha ekoteroristickým skupinám. (Militant Direct Action Task Force – MDATF, Animal Rights Militia – ARM). V roce 1995 MDATF zaslala vůdcům ultrapravicových aktivistů podporujícím kožešinový průmysl dopisové bomby, ARM v 80. letech zasílala firmám s potravinářským zaměřením klamavé dopisy o kontaminaci jejich masa.¹⁷

1.2.4 Náboženský terorismus

Další poměrně rozsáhlou kategorií je náboženský terorismus, který následně můžeme rozdělit na dvě podkategorie:

- 1) Fundamentalistický terorismus se snaží o včlenění náboženství do státních struktur. Můžeme ho také rozdělit podle dílčích náboženství na terorismus židovský, křesťanský, islámský atd. Navzdory medializaci islámského terorismu je potřeba připomenout existenci i ostatních druhů náboženského terorismu, jako je například terorismus křesťanský.
- 2) Eschatologický terorismus usiluje o naplnění různých proroctví o konci světa. Je méně častý a nepřesahuje okruh sekt.¹⁸

Křesťanský terorismus je nejvíce rozšířen v regionech, ve kterých dochází ke střetu dvou či více náboženských hodnot. Například od roku 2013, po získání moci ve Středoafričské republice

¹⁵ FILIPEC, O., pozn. 12, str. 29 – 33.

¹⁶ FILIPEC, O., pozn. 12, str. 38.

¹⁷ FILIPEC, O., pozn. 12, str. 38

¹⁸ FILIPEC, O., pozn. 12, str. 38 – 39.

Michelem Djotodiaem, začala křesťanská milice Antibalaka masakrovat muslimskou část populace. Byly zde zaznamenány jak rasové čistky, tak i případy kanibalismu.

1.2.5 Monotematický terorismus

Tento typ terorismu si za cíl vytyčuje hájení jednoúčelových zájmů společnosti, skupiny či jedince. Jeho podoby se často liší – od ochrany přírody (ekoterorismus) přes boj proti potratům až po boj proti homosexualitě.

1.2.6 Psychopatický terorismus

Psychopatický terorismus vychází z duševních nemocí jedince, který si tímto způsobem uspokojuje své potřeby a není tedy hnán politickým či náboženským přesvědčením. Najít odpověď, odkud tato potřeba pramení, je velice složité. I přes dlouhodobé zkoumání, teorií a přístupů (psychoanalýza, etologie, model frustrace-agrese, teorie sociálního učení, kognitivní teorie nebo biologické přístupy zdůrazňující neurochemické, hormonální, psychofyzické nebo neurofyzické faktory)¹⁹, neexistuje univerzální odpověď pro objasnění tohoto druhu extrémního násilí. I přesto jde psychopatické teroristy rozlišit. Miroslav Mareš (2005) rozdělil psychotické teroristy do čtyř skupin podle toho, co tato individua uspokojuje.

- 1) Může se jednat o čin z pomsty vůči širšímu publiku za účelem jeho zastrašení
- 2) Hérostratovský terorismus - vědomí slávy a uznání, které dotyčný hodlá svým činem získat
- 3) Narcisistní terorismus - radost z vlastních schopností šířit hrůzu
- 4) Psychická nemoc a pocit fixní ideje nutnosti šířit terorismus.²⁰

1.2.7 Kriminální terorismus

U kriminálního terorismu se stejně jako u terorismu psychopatického může pochybovat o jeho klasifikaci jakožto „terorismu“ v důsledku absence politických či náboženských motivů. Jelikož hlavním cílem kriminálního terorismu je zisk, podobá se spíše organizovanému zločinu nežli terorismu jako takovému.

¹⁹ FILIPEC, O., pozn. 12, str. 46.

²⁰ MAREŠ, Miroslav. Terorismus v ČR. Brno: Centrum strategických studií.

S tímto typem terorismu je spojováno mnoho teroristických organizací, které se angažují v překupnictví drog, a tím si zajišťují zdroje svých financí. Do této kategorie je možné zahrnout organizace džihádu jako Al-Káida nebo Taliban, které se specializují na prodej heroinu a opiátů. Narkoterorismus je ale nejvíce rozšířený v Kolumbii, kde v jeho čele stojí organizace Národně osvobozenecá armáda Kolumbie (ELN), Revoluční ozbrojené síly Kolumbie (FARC), Spojená sebeobrana Kolumbie (AUC) nebo Světlá stezka (Sendero Luminoso) v Peru.²¹

1.3 Struktura teroristických organizací

Teroristické organizace je možné rozdělit do dvou skupin, a to na hierarchický terorismus a terorismus buňkový. Hierarchicky strukturované teroristické organizace jsou historicky starší nežli organizace buňkové. Klíčovými hodnotami zde byla hlavně oddanost vůdci či vedení organizace a velmi striktní disciplína. V případě neúspěchu či napadání vůdcova rozhodnutí byl člen vyloučen z řad, nebo dokonce držen v izolaci. Tato skupina byla poměrně malá, zpravidla čítala okolo 20 osob, které spolupracovaly s militantními aktivisty a sympatizanty. Tato organizace má stupňovité uspořádání, kde jsou jasně vymezené úkoly a kompetence jednotlivých členů.

Pozdější, a tedy i novější strukturou organizování teroristických skupin je struktura buňková. Ta začala být populární v 90. letech 20. století. Základem buňkové struktury je tzv. princip sítě, který mimo jiné využívá moderní informační technologie. Síťová struktura umožňuje organizaci být flexibilnější, přizpůsobivější a tím pádem i odolnější, jelikož každá jednotlivá buňka pracuje sama o sobě a v kontaktu s dalšími buňkami je minimálně. Proto je velmi obtížné celou organizaci vystopovat a zneškodnit ji. Když se totiž proti-teroristickým jednotkám podaří odhalit teroristickou buňku, stále je ve finále zneškodněn pouze jeden článek organizace, nikoliv celek. Navíc síťová struktura se, na rozdíl od hierarchické, nezhroutí po eliminaci vůdců organizace.

Teroristická síť se může utvářet mnoha většími hierarchicky strukturovanými organizacemi, které ale nejsou vázány společnou autoritou. Hlavní a zároveň i typickou vlastností síťových struktur je jejich absence autority, která jí dává větší možnost bránit se potencionálnímu odhalení. Členy těchto skupin se stávají i neprofesionální teroristé, kteří skupinu vytvoří pro účel jednoho teroristického útoku a poté skupinu zase rozpustí. Kvůli jejich krátkodobé existenci je velice obtížné tyto teroristické útoky potlačit či jim jakkoliv zabránit.

²¹ FILIPEC, O., pozn. 12, str. 47

Typickým příkladem obou již zmiňovaných struktur je organizace Al-Káida, která začínala jako hierarchicky uspořádaná organizace ale postupem času se, hlavně za účelem celosvětového působení, přetransformovala na organizaci síťovou. Díky této změně se organizaci podařilo přežít i po spojenecké invazi v Afghánistánu a nadále působit i bez řízení z jejího centra. Al-Káida nyní nemá určitý počet členů, jelikož každý se k ní může připojit tak, že pod její záštitou spáchá teroristický útok. Základnou Al-Káidy jsou samostatné buňky, které se zpravidla skládají ze dvou až patnácti členů. Buňky jsou mezi sebou v minimálním kontaktu a pouze s omezeným počtem dalších dílčích buněk. Díky této obezřetnosti se navyšuje bezpečnost jednotlivých členů stejně jako i míra utajení a zároveň se vysoce znesnadňuje infiltrace ze strany protiteroristických jednotek. Tento systém je velmi efektivní, což dokazuje fakt, že i přes intenzivní hon na vysoce postavené muže v hierarchii Al-Káidy dochází k jejich dopadení velmi zřídka.²²

Členové často nijak nevybočují ze společnosti. Žijí normálním a spořádaným životem jako tzv. „spící agenti“. Tito jedinci se neúčastní žádné teroristické aktivity, ale v případě kontaktování velitelem buňky jsou ihned připraveni provést, co se po nich žádá. Při vzájemné komunikaci využívají příslušníci Al-Káidy a jiných teroristických organizací moderní technologie zahrnující internet, satelitní telefony i kódované zprávy, které je velmi obtížné rozšifrovat.

1.4 Kulturní vliv

Kulturní odlišnosti mezi civilizacemi hrají v otázce terorismu jednu z nejpodstatnějších rolí. V knize *Střet civilizací* od Samuela P. Huntingtona se dozvídáme, že v dnešní době je terorismus založen především na kulturních problémech.²³ Každá dílčí kultura zahrnuje jiné jazyky, tradice a zvyky, památky, náboženství atd., a je tedy nezbytné si uvědomit, že má svá vlastní specifika.

²² GUNARATNA, Rohan. *Inside Al Qaeda. Global network of Terror*. Str. 97-98.

²³ HUNTINGTON, Samuel Phillipson. *Střet civilizací: boj kultur a proměna světového řádu*. Str. 14.

1.4.1 Rozdělení světa na 8 různých civilizací dle Huntingtona

- 1) **západní** (Severní Amerika – USA, Kanada, Evropa, Austrálie; dále se dělí na evropskou, severoamerickou a latinskoamerickou)
- 2) **latinskoamerická** (Střední a Jižní Amerika)
- 3) **africká** (Afrika)
- 4) **islámská** (Asie – Blízký Východ: Saudská Arábie, Irán, Irák, Afghánistán, ... Severní Afrika, Indonésie; další dělení: arabská, turecká, perská, malajská)
- 5) **čínská** (Východní Asie – Čína, Tchaj-wan, Severní a Jižní Korea)
- 6) **hinduistická** (Indie)
- 7) **pravoslavná** (Rusko)
- 8) **japonská** (Japonsko)²⁴

Kvůli velkým odlišnostem jednotlivých kultur nemůžeme rozhodnout o tom, která je ta správná nebo podle které se mají ostatní kultury řídit. Právě proto vznikají mezi těmito civilizacemi konflikty. Jak řekl bývalý český prezident Václav Havel: „*Kulturní konflikty jsou dnes častější a nebezpečnější než kdykoliv v dějinách.*“²⁵ Státy či země, které sdílejí stejnou či podobnou kulturu, spolu spolupracují jak na ekonomické tak politické úrovni ve snaze zabezpečit své obyvatelstvo. Sřet civilizací vzniká kvůli nesouhlasu s hodnotami jiných kultur. Pro příklad můžeme uvést západní kulturu (momentálně nejsilnější), která se dostává do střetu s kulturou islámskou nebo čínskou. Tyto kultury se odmítají přizpůsobit normám, hodnotám a zvykům Západu. Proto zde nastává „návrat k domácím kulturám.“

I navzdory tomu, že v dnešní době se společnost nachází v éře moderní globalizace, kde je celý svět propojený, se čas od času můžeme setkat s odporem či rozpadem politické spolupráce, zvýšením aktivit teroristických organizací a rapidním nárůstem vojenského arzenálu různých velmocí – mluvíme hlavně o masivní výrobě jaderných zbraní a zbraní hromadného ničení. Tento názor sdílel i Václav Havel, kterým pronesl: „Dnes žijeme v jedné globální civilizaci, jež je pouze tenkým pozlátkem skrývajícím pod sebou nezměrnou rozličnost kultur, národů, náboženských světů, historických tradic a historicky formovaných postojů.“²⁶

²⁴ HUNTINGTON, S. P., pozn. 23

²⁵ HUNTINGTON, S. P., pozn. 23

²⁶ HUNTINGTON, S. P., pozn. 23, str. 52.

Podle Huntingtona je největším problémem tohoto tématu snaha stále vládnoucí západní civilizace „pozápadnit“ ty ostatní. Veškerá globální ekonomie, kultura, politika atd. je ovládána Západem. Tento kulturní vliv lze vidět v televizích, rádiích, časopisech atd. denně, ať už mluvíme o amerických seriálech, filmech, zpěvácích, hudebních skupinách i módních trendech. Tímto způsobem se Západ snaží o vytvoření tzv. „univerzální kultury.“ Křesťanství je v dnešní době stále nejrozšířenějším náboženstvím, ale islám v posledních letech zaznamenal nárůst věřících v mnoha státech. Huntington tvrdí, že současným tempem bude v roce 2025 okolo 30% populace muslimské a pouze 25% křesťanské. Spencer k tomu dodává, že islám je nejrychleji rostoucím náboženstvím na světě.²⁷ To by v budoucnosti mohlo vyústit v ohrožení západní civilizace v podobě nárůstu fundamentalistických muslimů a jejich snahy prosadit islám za použití násilí do zbytku světa.

1.5 Média a jejich vliv na terorismus

Dnešní globalizovaný svět, ve kterém žijeme, je v kontextu společenského hlediska navzájem propojený. Vděčíme za to hlavně informačním a dopravním technologiím, které urychlují míru globalizace.²⁸ Na druhou stranu právě díky tomu je v dnešní době terorismus nadnárodní (má globální působení). Jak píše Ibáñez: podle teroristů má „... *stejně tak globální být i džihád.*“²⁹

Jak je uvedeno v předchozích kapitolách, hlavním účelem teroristických útoků a terorismu jako takového je jeho psychologický dopad na společnost – vyvolání strachu a ztráty bezpečí. Jsou to právě média, která rychle rozšíří zprávu o teroristickém útoku po celém světě a splní tak poslání teroristů šířit strach. I samotní teroristé tvrdí, že když se o teroristickém útoku nedozví široká veřejnost, jako by se nestal. Jedná se tedy o „psychologickou válku“ podporovanou ze strany médií.³⁰

Odborníci na tuto problematiku tvrdí, že média celou situaci ještě zhoršují pro zvýšení publicity a sledovanosti, jelikož většinu událostí nafukují a posilují tím strach u milionů lidí.³¹ Vlády jednotlivých zemí mohou využívat média jako nástroj na ovlivnění společnosti –

²⁷ SPENCER, Alexander, The tabloid terrorist: the predicative construction of new terrorism in the media. New York, 2010.

²⁸ CORTE IBÁÑEZ, Luis de la. Logika terorismu. str. 115.

²⁹ CORTE IBÁÑEZ, L. de la., pozn. 28

³⁰ SOULEIMANOV, Emil. Terorismus Pokus o porozumění, 2010. str. 41.

³¹ CORTE IBÁÑEZ, L. de la., pozn. 28, str. 108.

záměrem je oslovení diváka. „*Média ... se snaží sehnat co nejlepší příběh a co nejlépe ho prodat.*“³²

Bouška také dodává: „*Zatímco teroristům umožňují média publicitu a předání svého poselství publiku, média získávají v podobě teroristických útoků atraktivní zprávy.*“³³

Mezi negativní projevy médií, které přímo i nepřímo napomáhají terorismu, můžeme řadit například zveřejňování prohlášení, videonahrávek teroristů; zachycování dopadu terorismu na jeho oběti, svědky či pozůstalé (formou rozhovorů, videozáznamů atd.) nebo zveřejňování plánů protiteroristických aktivit.³⁴

Souleimanov doplňuje: „*Nový způsob činnosti se vyznačuje především důrazem na mediální účinek a působivost akce.*“³⁵ Tyto teroristické útoky jsou spíše velmi promyšleným představením, aby jejich dopad na média a širokou veřejnost byl co možná nejvyšší. Jednoznačně nejznámějším případem novodobých dějin byla série útoků 11. září 2001. Média se tehdy předháněla, kdo odhalí doposud neviděná videa, fotografie obětí, padajících budov Světového obchodního centra, atd. O vlivu médií mluví i Bouška a kol.: „*Teroristický útok byl pouze námětem, prvotním hrůzným činem, jehož interpretace a zasazení do kontextu začalo žít svým vlastním životem filmového trháku, kde herci a scénáristé vstupují bez omezení do děje a přetvářejí/posunují ho.*“³⁶ Právě díky médiím se teroristům podařilo naplnit jejich poselství, a to nahnat strach do celého světa.

Média jsou v dnešní době schopna zachytit útoky či jejich následky téměř okamžitě, a to v jakékoli části světa. Jejich zájem se netýká pouze útoku samotných a jejich následků, ale i získání co největšího počtu informací. V minulosti jediným médiem, které zviditelňovalo terorismus, byl tisk, avšak s postupem času a vývojem moderních technologií terorismus začal využívat i televizi a internet. Ibáñez říká, že internet je pro teroristy jedním z nejdůležitějších nástrojů dnešní doby.³⁷ Teroristé používají internet jako nástroj pro zastrasování, a tudíž i naplňování jejich poselství, ale také i na komunikaci mezi sebou či ostatními teroristickými organizacemi. Teroristé využívají internet dokonce jako nástroj pro rozšíření jejich řad. „*Internet lze využít jako on-line výcvikový tábor.*“³⁸

³² Média a politika: vybrané problémy. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2009. str. 134.

³³ Média a politika: vybrané problémy., pozn. 32.

³⁴ CORTE IBÁÑEZ, L. de la., pozn. 28., str. 108.

³⁵ SOULEIMANOV, E., pozn. 30., str. 289.

³⁶ Média a politika: vybrané problémy., pozn. 32., str. 155.

³⁷ CORTE IBÁÑEZ, L. de la., pozn. 28., str. 116.

³⁸ Média a politika: vybrané problémy., pozn. 32., str. 149.

Velmi často se diskutuje, zdali je etické o teroristických útocích zveřejňovat informace. Právě díky novinářům teroristé získávají takovou pozornost, kterou by bez nich nedostali.

„Média a terorismus tvoří v jistém smyslu interaktivní celek. Teroristé média často zneužívají podobným způsobem jako přední politici – „teatrální“ vypjatý způsob jejich vystupování útočící na nízké city diváků je podobný jako patetický projev propagandy teroristické, s tím rozdílem, že „harašení“ zbraněmi pravidelných armád a ostatních bezpečnostních složek se děje na pozadí oficiality a legálnosti, jakkoli množství jejich obětí mezi nevinnými civilisty je nesrovnatelně větší.“³⁹

1.6 Terorismus a jeho vliv na psychiku přímo nezúčastněných osob

Teroristické útoky mají dopad na psychiku nezúčastněných osob a jejich cílem je vyvolat v nich strach a co nejvíce otrástit jejich psychikou.

1.6.1 Smrt blízkého

Reakce na smrt je velice subjektivní a je u každého jedince alespoň částečně jiná. V tomto případě se ale jedná o smrt, která byla nečekaná, a zároveň je prožívána o to hůře proto, že ji způsobil někdo jiný. Během teroristických útoků se často lidská těla nachází v troskách i po několik dní. Pozůstalí si často vytvářejí fiktivní představy o událostech, které nezvěstného či mrtvého blízkého potkaly.

1.6.2 Fáze truchlení dle Kastové:

Truchlení trvá obvykle půl roku až rok.

1. Popření.
2. Vznik silných, nekontrolovaných emocí jako je bolest, neklid, úzkost, strach, zlost, pocity viny atd.
3. Odpoutávání.
4. Formování nového vztahu k sobě, okolí, světu.⁴⁰

³⁹ ZEMAN, Jan. Terorismus: historicko-psychologická studie. str. 132.

⁴⁰ KAST, Verena. Krize a tvořivý přístup k ní: typy životních krizí, jejich dynamika a možnosti krizové intervence.

2 PROFIL TERORISTY

Kdo a proč se stává teroristou? Existuje nějaký profil teroristy? Řada psychologů se pokoušela o sestavení psychologického modelu teroristy. Jejich profilace se často různily. I přesto lze najít několik typických prvků charakterizujících současné teroristy, i když nejsou úplně univerzální.

2.1 Všeobecné rysy

- muž mladší třiceti let s vyšším inteligenčním kvocientem
- střední nebo vysokoškolské vzdělání (pochází často ze střední vrstvy)
- ideologicky silně motivovaný s určitou dávkou fatalismu (víra v osudovost)
- ochotný k sebeobětování
- chladný, necitlivý k utrpení svých obětí
- spíše introvertně, samotářsky zaměřený, ale věřící ve svou morální nadřazenost
- věří, že násilí je morálně ospravedlnitelné, pokud je použito ke „správným“ cílům

Pravdou ovšem je, že většina teroristických útoků je provedena teroristickými skupinami a v nich lze najít i jinak psychologicky profilované jedince. Důležitou roli zde sehrává vnitřní motivace teroristů.⁴¹

2.2 Nejčastější motivy

- politická ideologie
- náboženská nesnášenlivost
- touha po vlastní patologické seberealizaci spojená s touhou ničit
- získání uznání okolím nebo teroristickou skupinou
- peněžní zisk (typické pro kriminální terorismus)

Z jiného pohledu lze rozlišit následující skupiny motivů: psychologické, racionální a kulturní. Psychologické motivy často souvisí s nespokojeností se svým současným životem a s hledáním nového smyslu života, s možností seberealizace, oceněním ze strany ostatních, posilováním vlastního ega s vědomím, že konečně někam patřím, že už nejsem jenom „já“, ale teď jsme „my“ a proti nám jsou „oni“. „Oni“ jsou chápáni jako nepřátelé z jiného státu nebo civilizace. Racionální motivy se týkají zájmu teroristů o plánování teroristických akcí, vybírání

⁴¹ BLATNÝ, Marek, 2010. Psychologie osobnosti: hlavní témata, současné přístupy.

zbraní a cílů, vyhodnocování dopadu akce, reakcí obyvatelstva a možných odvetných úderů proti jejich organizaci. Motivace kulturní se týká oblasti náboženské, rasové, etnické, národnostní a ideologické. Ve společnosti, která je založena na kolektivních principech, je mnohem snazší získat nové členy teroristických organizací. Kolektivní hodnoty jsou zde nadřazeny hodnotám individuálním a často je i přijatelný názor, že je ospravedlnitelné řešit konflikty pomocí násilí.⁴²

Pro pochopení motivace terorismu nám může pomoci teorie vypracovaná Fathali M. Moghaddamen, která byla uveřejněna v článku *The Staircase to Terrorism* a je označovaná jako metafora schodiště. Autor zde popisuje postupný přerod člověka v teroristu, přičemž adept musí projít šesti úrovněmi nebo pomyslnými poschodími budovy, přičemž každé patro je typické určitými psychickými procesy a je na něm, jestli vstoupí do dalšího z nich. Na každé vyšší úrovni se mu snižují možnosti svobodných voleb a vše nevyhnutelně směřuje ke smrti sebe a ostatních.⁴³

V přízemí jedinec trpí pocity frustrace a nespravedlnosti – ty jsou typické pro řadu lidí, ale jen část z nich postoupí do prvního patra. Zde se jedinci snaží nalézt zlepšení své životní situace. Důležitou roli hraje prostředí, ve kterém jedinec žije, a pokud mu nenabídne pomocnou ruku, jeho frustrace se dál prohlubuje. Následuje postup do druhého patra. Na této úrovni je jedinec plný frustrace a zloby, a toho využívají teroristické skupiny, které jeho agrese směřují postupně k nepříteli. Tím začínají měnit myšlení jedince. Prohlubování negativních pocitů vede některé k postupu do třetího patra. Zde se jedinci seznamují s teroristickou skupinou, jejím myšlením, taktikou a jsou přesvědčováni o spravedlivém použití násilí proti nepřátelům. Jedinci jsou nuceni ke dvojímu způsobu života – jednomu „normálnímu“ a druhému tajnému. Ten druhý je utajovaný i před vlastní rodinou. Následuje postup do čtvrtého patra. Odtud už není možný návrat. Jedinci se zde stávají buď dlouhodobými členy teroristické organizace, skládající se z jednotlivých buněk, anebo pouhými vykonavateli, kteří budou v krátké době využiti k sebevražednému útoku. Z nich se stávají mučedníci, kteří jsou vzorem pro ostatní. Z této úrovně vede pro všechny jen cesta ke smrti, je to jen otázka času. Pátá úroveň znamená už samotné provádění teroristických akcí. Před útokem jedinci zpravidla prochází psychologickou motivací a poslední úrovní výcviku.

⁴² BLATNÝ, M., pozn. 41

⁴³ MOGHADDAMEN, Fathali M. *The staircase to Terrorism*. str. 161 – 169 dostupné z: <http://fathalimoghaddam.com/wp-content/uploads/2013/10/1256627851.pdf>

Podle kritiků je terorismus příliš rozmanitý na to, aby bylo možné vytvořit takovou univerzální studii teroristy, ale i tak je teorie užitečná pro pochopení cesty k terorismu.

Teroristické skupiny jsou organizace, kde je nutná spolupráce a soudržnost mezi jednotlivými členy. Tak postupně vzniká kolektivní skupinové smýšlení, pracující podle shodných norem a se stejným pohledem na svět a nepřítel. Tím se potlačí původní identita jednotlivce a je nahrazena kolektivní identitou. Taková skupina pak efektivněji pracuje, nejsou zde pochybnosti o cílech organizace a snadněji se přidělují role jednotlivým členům.

2.3 Dělení teroristů

Podle experta na terorismus Thomase Strentze je možné teroristy rozdělit na vůdce, aktivní vykonavatele a idealisty.

2.3.1 Vůdci

Ve skupině vůdců lze nalézt egocentrické narcisty, kteří trpí pocitem velikášství, silnou arogancí, nedostatkem empatie a potřebou obdivu. Často se jedná o do určité míry charismatické osobnosti, které jsou přesvědčené o své neomylnosti. Druhým typem jsou paranoici. Ti naopak trpí pocitem pronásledování, nedůvěrou, podezíravostí vůči všemu, přesvědčením o své jedinečnosti a o tom, že bojují proti všem. Tento typ vůdce je nejnebezpečnější, je nevypočitatelný a často také krutý a nelítostný. Někdy se může objevit i kombinace těchto dvou typů, to bývá typické pro náboženské teroristické vůdce. Tito lidé věří, že jsou ke svým cílům vyvoleni bohem, že jejich posláním je zničení nepřátel, a v případě potřeby ochotně povedou své členy k masové sebevraždě. Za to je pak čeká cesta do ráje.⁴⁴

2.3.2 Aktivní vykonavatelé

Často se jedná o vojáky (bývalé nebo současné), bývalé trestance, ale i lidi bez trestní minulosti. Obvykle trpí určitou poruchou socializace nebo psychopatickými rysy a organizaci využívají k realizaci svých násilných sklonů. Tito lidé bývají psychicky nevyrovnaní a trpí nedostatkem empatie a svědomí, což jim umožňuje páchat nelítostné činy.⁴⁵

⁴⁴ STRENTZ, Thomas. Terrorist Psychosocial Profile: Past and Present. str. 13 - 19

⁴⁵ STRENTZ, T., pozn. 44.

2.3.3 Idealisté

Takto bývají označováni lidé bojující za určité ideály – ideály lepšího světa a společnosti. Idealisté jsou přesvědčeni o správnosti svého boje, jsou spolehliví, věrní, morálně pevní a ochotní se pro své ideály obětovat. Často to mohou být intelektuálové hledající pravdu a určitou životní filosofii, proto pak snadněji podlehnou rétorice charismatického vůdce. Vzhledem ke svému přesvědčení jsou snadno manipulovatelní svými vůdci.⁴⁶

2.4 Příčiny nenávisti islámských teroristů vůči západní civilizaci

Můžeme si položit i další otázky, jejichž odpovědi nám mohou do určité míry pomoci pochopit terorismus. Proč nás islámští teroristé nesnáší, proč nenávidí západní civilizaci? Je možné najít několik důvodů.

2.4.1 Vidí nás jako křesťany

Říkají, že jsme potomky křížáků, se kterými vedou dlouhé války už několik století. Křesťany považují za vyznavače chybného náboženství. Řada z nich sice uznává Ježíše Krista za důležitého proroka, ale ne za vtěleného boha. Uznávají i další proroky jako Abraháma a Mojžíše. Ježíš byl jen další významný prorok, který ale podle nich nestačil dotvořit náboženský systém, neboť byl Římany ukřižovaný. Učení rozvinul a dokončil až další prorok Mohamed.

Křesťany považují ze své nepřátele, se kterými je třeba se vypořádat. Říkají také, že sice věříme ve špatného boha, ale věříme alespoň v nějakého boha, který nám dává určitá pravidla a morální hodnoty.⁴⁷

2.4.2 Vidí nás jako ateisty (bezvěrce)

Bezvěrci jsou pro ně tím nejhorším, protože neuznávají žádného boha. Podle nich jsme ztratili víru, tradiční normy a hodnoty. My jsme pro ně hlavním nepřítelem, protože jsme symbolem toho největšího úpadku, kterého člověk může dosáhnout. Sami sebe chápou jako vyvolené bohem k boji s nevěřícími.⁴⁸

⁴⁶ STRENTZ, T., pozn. 44.

⁴⁷ HOFFMAN, Bruce. Inside terrorism. New York: Columbia University Press, 1999.

⁴⁸ HOFFMAN, B., pozn. 47.

2.4.3 Nenávidí západní demokracii

Odmítají demokracii jako politický systém. Podle nich demokracie dává lidem příliš svobody, to pak vede k upřednostňování vlastních zájmů před zájmy společnosti. Kapitalistická demokracie je založená na uctívání kultu peněz, majetku a moci, preferuje materiální hodnoty před hodnotami duchovními a před dodržováním tradic a myšlenek kolektivismu. Lidé nemají úctu k autoritám, společnost často řídí ti, kteří své úloze nerozumí, a to vše vede k úpadku a chaosu. Řada věcí, která je v islámu zakázaná, je v demokracii povolena, jde například o alkohol, drogy, cizoložství, lichvu, práva homosexuálů, hazard a další. Naši společnost považují za příliš liberální a vadí jim i to, že je sekulární, tzn., že jsme oddělili náboženství od státu, a to nemá vliv na politický systém.⁴⁹

2.4.4 Odmítají západní kulturu

Odmítají projevy západního umění, které považují za úpadkové. Ve filmech, divadlech, malířství, literatuře se propaguje agresivita, erotika, zesměšňování státu, autorit, náboženství, západní životní styl a hodnoty, a to vše je exportované přes multimédia (internet, satelitní televizní vysílání) i do islámských zemí. Oni to vnímají jako snahu o narušování jejich kultury a mluví o mediálním imperialismu.⁵⁰

2.4.5 Vnímají nás jako okupanty v muslimském světě

Vadí jim přítomnost západních vojáků v některých muslimských zemích (vojáci NATO v Afghánistánu, Iráku), americké vojenské základny (v Saudské Arábii, Turecku, Iráku, Bahrajnu, Kataru, ...) nebo vojenské intervence Západu v Libyi, Iráku, Afghánistánu, Sýrii. Oni v tom vidí snahu o zavádění demokracií v muslimském světě. Dále nám vyčítají útoky chytrými střelami, stíhačkami a bezpilotními letouny proti teroristickým cílům v jejich zemích, což považují za porušování státní suverenity.⁵¹

2.4.6 Viní nás z udržování loutkových režimů na Blízkém východě a Africe

Oni sami považují některé vůdce muslimských zemí za jakési loutky ovládané a udržované u moci Západem a jejich vojenskou technikou. Často za tím vidí křesťansko – sionistické spiknutí. Tak to vnímá Al – Káida nebo Islámský stát.⁵²

⁴⁹ HOFFMAN, B., pozn. 47.

⁵⁰ HOFFMAN, B., pozn. 47.

⁵¹ HOFFMAN, B., pozn. 47.

⁵² HOFFMAN, B., pozn. 47.

2.4.7 Vyčítají nám podporu státu Izrael

Obviňují Západ ze založení Izraele v muslimském teritoriu. Oni považují Izrael za svého úhlavního nepřítele a pochopitelně i všechny další země, které tento stát podporují, především USA a země EU.⁵³

2.4.8 Obviňují nás z pokryteckých sankcí proti zemím Blízkého východu

Jde o různá ekonomická embarga, která Západ uvaluje na vybrané muslimské země. Dále Západ obviňují z toho, že dovoluje Izraeli vlastnit zbraně hromadného ničení, ale islámským státům v jejich vývoji brání, anebo je za to trestá.⁵⁴

2.4.9 Věří v myšlenku apokalypsy

Řada teroristů věří, že se účastní apokalyptického boje proti zlým bezbožným nepřítelům a že se schyluje ke konečné bitvě, ve které budou stoupenci Satana definitivně poraženi. Islámský stát často zmiňoval město Dabiq v Sýrii, kde se má odehrát rozhodující bitva, šíitští muslimové očekávají příchod máhdiho (skrytého nesmrtelného imáma), který po svém znovu zjevení zavede ke konečnému boji s bezvěrci.⁵⁵

To jsou nejčastěji zmiňované důvody nenávisti teroristů vůči Západu. Proto vedou proti Západu džihád (svatou válku).

Džihád má několik podob:

- **džihád srdcem** (při přemáhání hříchu)
- **džihád jazykem** (ústní šíření víry)
- **džihád rukou** (ve formě charitativní činnosti)
- **džihád mečem** (vedení válek na obranu islámu)

⁵³ HOFFMAN, B., pozn. 47.

⁵⁴ HOFFMAN, B., pozn. 47.

⁵⁵ HOFFMAN, B., pozn. 47.

Teroristé jsou příznivci džihádu mečem. Důležité termíny, které jsou zmiňované u džihádu mečem, jsou dár al-harb (dům války) a dár al-islam (dům islámu). Dár al-islam představuje islámské země, kde se volně šíří muslimská víra. Dár al-harb představuje všechny ostatní země, ve kterých islám není dominantním náboženstvím. Tento svět považují džihádisté za přechodný, než bude změněn na dár al-islam.

3 ZÁVĚR

Tato bakalářská práce měla za cíl objasnit pojem terorismus, jeho formy a metody. V první části práce charakterizuje pojmy týkající se terorismu, jeho původu, obecného vymezení, historických etap jeho vývoje a úlohy médií.

Druhá část je zaměřena na profilování teroristy, jeho motivaci a na příčiny nenávisti současných teroristů vůči západní civilizaci. Cílem práce je i ukázat to, jak se terorismus v různých dobách přizpůsoboval měnící se společnosti a jak se jeho útoky a metody stávají stále zákeřnějšími.

Z práce také vyplývá, že dnešní terorismus je hrozbou pro velké množství zemí. Ambice teroristů jsou stále větší. Dříve šlo o izolované akce malých skupin, dnes se některé teroristické organizace snaží nejen destabilizovat stát, ale dokonce mají snahu ho ovládnout, anebo si založit vlastní stát, příkladem může být Islámský stát (ISIL). Činnost takových organizací ohrožuje dnes nejen západní země, ale i islámské země. Proto je nutná oboustranná spolupráce. Ta by měla být zaměřena jak na aktivní boj s teroristickými skupinami, tak i na zastavení finančních zdrojů teroristů a sankce proti státům podporujícím terorismus.

Západní demokracie se dnes po desetiletích relativního klidu potýkají se stále rostoucí vlnou teroristických útoků, především ze strany islámských radikálů. Západ na to reagoval vytvořením protiteroristických jednotek, posilováním jejich pravomocí, přijímáním různých variant antiteroristických zákonů, výměnou informací mezi zpravodajskými službami. Vše je vedené snahou zajistit občanům bezpečnost před případnými útoky. To ale naráží na problém, že zajistit dostatečnou bezpečnost zřejmě nepůjde bez omezení některých občanských práv. Západní demokracie si budou muset zvolit, jakou cestou se vydají, obojí asi není možné.

Navíc je možné konstatovat, že čím je společnost modernější a závislejší na energiích a technologiích, tím je také zranitelnější. Případné útoky vedené na důležitá energetická centra mohou znamenat dlouhodobé ochromení správného fungování státu a značné materiální a finanční škody.

Zatím jsme nenalezli adekvátní ochranu proti anonymním teroristickým útokům, i když se nám daří jejich počet snižovat. Je to složitý boj s neviditelným nepřítelem. Nicméně nic jiného než boj nám nezbývá, pokud chceme udržet rozvoj naší kultury.

4 POUŽITÁ LITERATURA

BLATNÝ, Marek. *Psychologie osobnosti: hlavní témata, současné přístupy*. Praha: Grada. Psyché (Grada). 2010. ISBN 978-80-247-3434-7.

CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku, 2004. ISBN 80-86547-33-7.

CORTE IBÁÑEZ, Luis de la. *Logika terorismu*. Praha: Academia. Historie (Academia). 2009. ISBN 978-80-200-1724-6.

EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. 2., dopl. vyd. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1790-9.

FILIPEC, Ondřej. *Fenomén terorismus: česká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017. ISBN 978-80-244-5040-7.

FORST, Brian. *Terrorism, crime, and public policy*. New York: Cambridge University Press, 2009. ISBN 0521676428.

GUNARATNA, Rohan. *Inside Al Qaeda. Global network of Terror*. London: Hurst & Company, 2002. ISBN 1-85065-671-1.

HOFFMAN, Bruce. *Inside terrorism*. New York: Columbia University Press, 1999. ISBN 978-0231126991

HUNTINGTON, Samuel Phillipson. *Střet civilizací: boj kultur a proměna světového řádu*. Přeložil Ladislav NAGY. Praha: Rybka Publishers, 2001. ISBN 80-86182-49-5.

KAST, Verena. *Krize a tvořivý přístup k ní: typy životních krizí, jejich dynamika a možnosti krizové intervence*. Praha: Portál. Spektrum (Portál). 2000. ISBN 80-7178-365-X.

MAREŠ, Miroslav. *Terorismus v ČR*. Brno: Centrum strategických studií, 2005. ISBN 80-903333-8-9.

Média a politika: vybrané problémy. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2009. ISBN 978-80-7043-841-1.

MOGHADDAMEN, Fathali M. *The staircase to Terrorism.*, 161 - 169. DOI: 10.1037/0003-066x.60.2.161.

ROBEJŠEK, Petr a Marek LOUŽEK. *Mezinárodní terorismus – nový nebo starý fenomén?: devadesát let od sarajevského atentátu: sborník textů*. Č. 33/2004. Praha.

SANDLER, Todd. *Terrorism: What Everyone Needs to Know*. Oxford: Oxford University Press. 2018. ISBN 0190845848.

SOULEIMANOV, Emil. *Terorismus Pokus o porozumění*, 2010. ISBN 9788074190384

SPENCER, Alexander. *The tabloid terrorist: the predicative construction of new terrorism in the media*. New York: Palgrave Macmillan. 2010. ISBN 9780230575585.

STRASSNER, Alexander. *Die dritte Generation der „Roten Armee Fraktion“: Entstehung, Struktur, Funktionslogik und Zerfall einer terroristischen Organisation*. 2003. ISBN 978-35-3114-114-5.

STRENTZ, Thomas. *Terrorist Psychosocial Profile: Past and Present*. *FBI Law Enforcement Bulletin*. 1988, , 13 - 19. ISSN 0014-5688.

Světový terorismus: encyklopedie. Praha: Svojtka & Co., 2001. ISBN 80-7237-340-4.

TOWNSHEND, Charles. *Terrorism: A Very Short Introduction*. OUP Oxford; 3 edition (1 May 2018) ISBN 978-0198809098.

ZEMAN, Jan. *Terorismus: historicko-psychologická studie*. V Praze: Triton, 2002. Psychologická setkávání. ISBN 80-7254-305-9.

Internetové zdroje

<https://susanli2016.github.io/Terrorist-Attack/>